

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

11/10-412

24.02.2017

Кабінет Міністрів України

Надсилаємо адресований Кабінету Міністрів України депутатський запит народного депутата України Долженкова О. В., оголошений на засіданні Верховної Ради України 24 лютого 2017 року, для розгляду і надання відповіді автору запиту і Верховній Раді України у встановлений чинним законодавством 15-денний термін.

Додаток: депутатський запит на 6 арк. у 1 прим.

А. ПАРУБІЙ

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

ДОЛЖЕНКОВ ОЛЕКСАНДР ВАЛЕРІЙОВИЧ

01008, м. Київ, вул. М.Грушевського, 5

«20» лютого 2017 року

№ 6-182/2017

Кабінет Міністрів України

01008, м. Київ, вул. Грушевського, 12/2

копія: **Міністерство з питань тимчасово
окупованих територій і внутрішньо
переміщених осіб**

01008, м. Київ, вул. Грушевського, 12/2

**Міністерство соціальної політики
України**

01601, м. Київ, вул. Еспланадна, 8/10

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

*Щодо надання інформації про стан
захисту прав, свобод і законних інтересів
внутрішньо переміщених осіб*

Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13.04.2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14.04.2014 року № 405/2014 розпочато проведення антитерористичної операції на території України.

Більш ніж два з половиною роки тому Україна зіткнулася із явищем масового вимушеного внутрішнього переміщення осіб. Через загрозу своєму життю, життю своїх рідних та близьких, через збройний конфлікт на сході України, близько двох мільйонів жителів цих регіонів вимушені були на невизначений час залишити свої домівки, роботу й навчання та виїжджати за межі області, з метою пошуку тимчасового житла, де б вони змогли почувати себе в безпеці, залишаючи при цьому майже все своє майно.

Станом на січень 2017 року, за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій, прийняті на облік 1 648 852 внутрішньо переміщених осіб або 1 327 687 сімей з Донбасу і Криму і їх кількість постійно зростає у зв'язку з ескалацією конфлікту на Донбасі.

Відзначається, що за призначенням допомоги звернулось 1 130 594 сім'ї, з них для 1 043 430 сімей така допомога була призначена.

20 жовтня 2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII (далі – Закон № 1706-VII).

24 грудня 2015 року Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 921-VIII (далі – Закон № 921-VIII) внесено зміни до вищезазначеного законодавчого акту, якими передбачено посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та спрощення процедур обліку таких осіб; даним законодавчим актом також уточнено поняття внутрішньо переміщеної особи; удосконалено питання гарантій внутрішньо переміщеним особам, зокрема на створення умов для добровільного повернення таких осіб до їх покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні; удосконалено процедуру отримання довідки внутрішньо переміщеної особи; скасовано необхідність реєстрації місця проживання внутрішньо переміщеної особи; в цілому, передбачалося розширення переліку прав внутрішньо переміщеної особи тощо.

Рік тому набули чинності відповідні зміни, однак через неузгодженість дій деяких відомств Кабінету Міністрів України, Закон № 921-VIII почав працювати лише через півроку після його ухвалення, однак, незважаючи на зміни до законодавчого акта, які спрямовані на захист прав внутрішньо переміщених осіб, та на прийняття ряду підзаконних нормативно-правових актів, розробки спеціальних тимчасових державних програм для вирішення питань внутрішньо переміщених осіб, на сьогоднішній день, проблеми внутрішньо переміщених осіб так повністю і не зникли та потребують системного підходу до їх вирішення.

Відповідно до абзацу третього частини сьомої статті 4 Закону № 1706-VII із відповідними змінами внесеними Законом № 921-VIII, у разі відсутності в документі, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, або документі, що посвідчує особу та підтверджує її спеціальний статус, відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення у зв'язку з обставинами, визначеними у статті 1 цього Закону, *заявник надає докази, що підтверджують факт проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення, на день виникнення обставин, що спричинили внутрішнє переміщення, визначених статтею 1 цього Закону (військовий квиток з відомостями про проходження військової служби, трудова книжка із записами про здійснення трудової діяльності, документ, що підтверджує право власності на рухоме або нерухоме майно, свідоцтво про базову загальну середню освіту, атестат про повну загальну середню освіту, документи про професійно-технічну освіту, документ про вищу освіту (науковий ступінь), довідку з місця навчання, рішення районної, районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу міської чи районної у місті ради про влаштування дитини до дитячого закладу, у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, встановлення опіки чи піклування, медичні документи, фотографії, відеозаписи тощо).*

Однак, на практиці Управління соціального захисту відмовляється видати довідку про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, тому що не вважає кількість наданих документів достатньою для того, щоб встановити факт проживання, а в Законі № 1706-VII дане положення дуже розмито й нечітко встановлює документи та їх обсяг необхідний для встановлення факту проживання, тому що за Законом

№ 1706-VII можна і фотографіями підтвердити своє місце проживання, але це залежить лише від волі та суб'єктивної думки відповідних органів Управління соціального захисту.

Наступна проблема внутрішньо переміщених осіб, це рівень соціального захисту, можливість оформити собі щомісячну адресну допомогу від держави для задоволення хоча б своїх базисних потреб.

Постановою Кабінету Міністрів України від 01 жовтня 2014 року № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, у тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції *надається щомісячна адресна грошова допомога терміном не більше ніж 6 місяців з моменту постановки на облік. Розмір грошової допомоги для однієї особи складає: для непрацездатних осіб (пенсіонери, діти, інваліди) – 884,00 грн. (30 євро); для інвалідів – 949,00 грн. (32,2 євро); для працездатних осіб – 442,00 грн. (15 євро). Загальний розмір допомоги на сім'ю (сума розмірів допомоги для кожного окремого члена сім'ї) не може перевищувати 2400,00 грн. (81,4 євро).* При цьому офіційний прожитковий мінімум на працездатну особу в Україні на 2017 рік становить 1600,00 грн. (54,2 євро), а мінімальна заробітна плата на 2017 рік становить – 3200,00 грн. (108,4 євро). Таким чином, максимальна сума грошової допомоги (2400,00 грн.) на одну сім'ю дорівнює розмірам 1,5 прожиткових мінімумів, тобто розрахована на сім'ю майже з двох осіб. *Очевидно, що такий розмір грошової допомоги є недостатнім, особливо для непрацездатних осіб та сім'ї, що складається з двох працездатних осіб та трьох дітей, наприклад.*

Незважаючи на рівень інфляції, значне підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, проведену, хоча й мінімальну, індексацію прожиткового мінімуму, підвищення вдвічі розміру мінімальної заробітної плати, розмір щомісячної адресної допомоги для внутрішньо переміщених осіб залишається незмінним з 2014 року. Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» закладено все ті ж майже 3,2 млрд. грн., як і у 2016 році, не враховуючи тенденцію до постійного збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб.

Грошова допомога від держави є недостатньою для задоволення базових потреб внутрішньо переміщених осіб. Так, згідно з соціологічним дослідженням, 63% опитаних переселенців повідомили, що грошей їм вистачає лише на продукти харчування. Ще 24% опитаних заявили, що іноді їм не вистачає грошей навіть на харчування. Тільки 13% респондентів відповіли, що загалом їм вистачає грошей на життя, проте вони не можуть дозволити собі купувати цінні речі (меблі, побутова техніка).

Заощадити бюджетні кошти, Уряд намагається шляхом проведення верифікацій, що іноді доходять до абсурдних ситуацій, коли людина не може перебувати в лікарні на стаціонарі чи поїхати на декілька днів до родичів, наприклад, адже їй необхідно зустріти комісію з Управління соціального захисту і підтвердити своє фактичне місце проживання. Дана ситуація є прямим порушенням конституційного права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання, передбаченого статтею 33 Конституції України. Таким чином, Уряд хоче позбавити мізерних виплат від держави тих, хто залишився по той бік лінії розмежування, незважаючи на те, що позбавлення людей соціальних виплат – є порушенням права на соціальний захист, яке гарантується статтею 46 Конституції України.

Звичайно, найбільшою проблемою для внутрішньо переміщених осіб є житло, а точніше його відсутність. Згідно з комплексною державною програмою підтримки переселенців, одним із завдань на 2016-2017 рік є забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на житло. Однак, на даний час, це право існує лише на папері, соціального житла немає, ані тимчасового, ані постійного.

Проблема відшкодування збитків, завданих майну населення України внаслідок проведення антитерористичної операції, вже давно ввійшла до розряду найгостріших, адже це питання порушується ще з 2014 року, проте його розв'язання постійно відкладається і далі слів справа не йде.

На сьогоднішній день відсутній нормативно-правовий акт, який би регламентував порядок покриття витрат та відшкодування шкоди за зруйноване чи пошкоджене майно в результаті проведення антитерористичної операції у східних регіонах України.

Відповідно до статті 19 Закону України «Про боротьбу із тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV (із наступними змінами) (відповідно до цього закону 14 квітня 2014 року розпочалася антитерористична операція на сході країни), відшкодування шкоди, заподіяної громадянам терористичним актом, провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до закону і з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, в порядку, встановленому законом. Відшкодування шкоди, заподіяної організації, підприємству або установі терористичним актом, провадиться в порядку, визначеному законом.

Проте такий закон досі не прийнятий, механізм відшкодування завданої шкоди відсутній. Відповідно, жодних гарантій, щодо допомоги особам з числа внутрішньо переміщених осіб, що втратили своє майно внаслідок проведення антитерористичної операції, на сьогодні, державою не передбачено.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 10 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року у разі настання обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, які спричинили масове (більше 100 тисяч осіб) переміщення громадян України, або у разі продовження дії обставин, зазначених у статті 1 цього Закону, понад 6 місяців Кабінет Міністрів України затверджує комплексні державні цільові програми щодо підтримки та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб із визначенням джерел та обсягів фінансування, контролює їх виконання.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року №1002-р було затверджено *«План заходів з організації відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів соціальної та транспортної інфраструктури, житлового фонду й систем забезпечення життєдіяльності на території Донецької та Луганської областей»* (далі – План заходів).

Відповідно до пункту 2 цього Плану заходів, було доручено Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, Міністерству юстиції України, Міністерству фінансів України підготувати й внести на розгляд Кабінету Міністрів України проекти нормативно-правових актів, зокрема щодо затвердження порядку надання грошової допомоги та відшкодування шкоди особам, які постраждали під час проведення антитерористичної операції у Донецькій та Луганській областях. *Термін виконання відповідного пункту Плану заходів – жовтень 2014 року, однак, такого порядку досі затверджено не було.* Отже, Кабінету Міністрів України та профільним міністерствам не вистачило більш ніж півтора року на те, щоб розробити й затвердити порядок, за яким постраждалі особи мали б змогу отримати відшкодування завданої їм шкоди.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р затверджено *«План заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року»*, яким доручено Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України разом з низкою інших органів центральної виконавчої влади та обласними державними адміністраціями у III кварталі 2016 року розробити порядок надання компенсацій за майно, що було пошкоджене в результаті проведення антитерористичної операції.

На даний момент, незважаючи на тривалість конфлікту на сході України та постійно зростаючу кількість внутрішньо переміщених осіб та кількості зруйнованого майна і завданих збитків у зв'язку із проведенням антитерористичної операції, подібний правовий акт в Україні відсутній.

Наступною проблемою є виплата пенсій і соціальної допомоги жителям Донбасу та Криму.

Відповідно до законодавства України виплати пенсій і соціальної допомоги повинні здійснюватися всім громадянам України. Проблема в тому, що для внутрішньо переміщених осіб врегульована дана процедура – за довідкою внутрішньо переміщеної особи. Однак, для жителів окупованих територій, на яких українська влада тимчасово не здійснює свої повноваження та на територіях лінії зіткнення, – такої процедури немає. Єдиний вихід для таких людей – ставати внутрішньо переміщеними особами, покидати своє житло, переїжджати або прикидатися внутрішньо переміщеними особами.

Дана ситуація є не тільки порушенням норм законодавства України, Конституції України, а й норм міжнародного права, зокрема статті 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка гарантує захист власності, «кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права».

Пенсія, по суті, це право власності, це майно, це те, на що пенсіонер має право, тобто очікує, що держава виплатить пенсію, тому що це обов'язок держави, і це майно громадянина, яке знаходиться в державі. Однак, у ситуації, що склалася, держава відмовляє у виплаті пенсії, доки людина не стане внутрішньо переміщеною особою, що по своїй суті є примусом до переселення, що заборонено керівними принципами Організації Об'єднаних Націй по роботі з внутрішньо переміщеними особами.

В питанні захисту прав людей, які постраждали внаслідок конфлікту на сході України і змушені були покинути своє постійне місце проживання, мають враховуватися міжнародні стандарти та досвід країн, які вже стикалися зі схожою ситуацією.

Найголовніша проблема в тому, що поки держава не дійшла до розуміння, що потрібно будувати політику тривалих рішень, поки не настало розуміння, що внутрішньо переміщені особи – це не тимчасово переміщені особи, зовсім не обов'язково, що вони захочуть повернутися, і зовсім не обов'язково, що зможуть. Це не людина, яка через два дні поїде, таке розуміння могло ще бути у вересні 2014 року, але вже січень 2017 року.

Згідно з опитуванням, проведеним у липні-серпні 2016 року Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC), не збирається повертатися назад майже половина переселенців – 48 %, ще 16 % не змогли відповісти на це питання. А заступник Міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішніх

переселенців Георгій Тука і зовсім заявляв у своєму брифінгу, що 75 % переселенців вже ніколи не повернуться назад.

На сьогодні, необхідно розробляти довгострокові комплексні державні цільові програми для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб, спрямовані на захист прав внутрішньо переміщених осіб, на реінтеграцію таких осіб в суспільство на їх новому місці проживання, забезпечення повернення осіб, які виявили таке бажання, до їх покинутого місця проживання, шукати інші способи вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб: створювати умови для пошуку роботи, забезпечувати вільний доступ до соціальної інфраструктури на рівні з місцевими жителями, адже, окрім соціальних виплат у таких осіб існує багато інших потреб і невирішених проблем, адже на даний час, вони відчують себе чужими й незахищеними у своїй же країні.

Враховуючи все вищевикладене, задля захисту конституційних прав громадян та посилення соціального захисту та вирішення інших нагальних потреб і проблем осіб, що постраждали під час проведення антитерористичної операції на сході України, керуючись статтями 7, 15 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17.11.1992 року № 2790-XII (із наступними змінами), **прошу надати інформацію:**

- *щодо даних про кількість внутрішньо переміщених осіб станом на початок лютого 2017 року, про кількість внутрішньо переміщених осіб, які отримують щомісячну адресну допомогу та про кількість потенційних адресатів отримання такої допомоги;*
- *щодо можливості збільшення розміру щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам до розміру прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб на 2017 рік;*
- *щодо проведення верифікації отримувачів щомісячної адресної допомоги, кількості внутрішньо переміщених осіб, які були позбавленні права на отримання даної допомоги та причин прийняття такого рішення;*
- *щодо виконання відповідних пунктів «Плану заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р;*
- *щодо врегулювання питання виплати пенсій та іншої соціальної допомоги особам, що залишилися на непідконтрольній українській влад території;*
- *щодо проведених заходів з метою розробки та запровадження механізму відшкодування шкоди та порядку надання компенсацій за майно, що було пошкоджене в результаті проведення антитерористичної операції на сході України з початку проведення антитерористичної операції (з 14 квітня 2014 року) і по сьогоднішній день;*
- *щодо розробки та запровадження довгострокових комплексних державних цільових програм вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб.*

Про результати розгляду депутатського запиту прошу повідомити у встановлений законодавством строк.

З повагою

О. В. Долженков
посв. № 182